

GRAĐANSKA
REGISTRACIJA
I SPREČAVANJE
APATRIDIJE:

ISTRAŽIVANJE MEĐU
ROMIMA, AŠKALIJAMA
I EGIPĆANIMA U CRNOJ GORI

Maj 2009.

Izdavači

United Nations High Commissioner Refugees – UNHCR
Nikca od Rovina 51, 81000 Podgorica, Crna GoraUnited Nations Children’s Fund – UNICEF
Vladike Danila 28, 81000 Podgorica, Crna GoraDizajn
Studio Mouse, PodgoricaŠtampa
M Print, PodgoricaTiraž
2,000

CIP – Каталогizacija u publikaciji
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

314 . 745 . 3 - 054 . 78 (479 . 16=214 . 58)
314 . 745 . 3 - 054 . 78 (479 . 16=214 Ашкалије)
314 . 745 . 3 - 054 . 78 (479 . 16=212)

GRAĐANSKA registracija i sprečavanje apatridije
: istraživanje među Romima, Aškalijama i Egipćanima
u Crnoj Gori, maj 2009. / [priređilij] UNHCR [i]
UNICEF. - Podgorica : UNHCR : UNICEF, 2009
(Podgorica : M Print) . - 36, 38 str. : tabele,
graf. prikazi ; 25 cm

Kor. nasl. - Tekstovi na crnogorskom i engl. jeziku
štampani u obrnutim smjerovima. - Tiraž 2000.

ISBN 978-9940-9077-1-6
1. УНХЦР. Канцеларија (Подгорица) 2. УНИЦЕФ.
Канцеларија (Подгорица) 3. Civil Registration and
the Prevention of Statelessness : a Survey of Roma,
Ashkaelia and Egyptians in Montenegro. - I.
лица без држављанства в. Етничке групе,
апатридија - Грађанска регистрација - Роми - Црна
Гора, 2009
а) Етничке групе, апатридија - Грађанска
регистрација - Роми - Црна Гора - 2009 б) Етничке
групе, апатридија - Грађанска регистрација -
Ашкалије - Црна Гора - 2009 с) Етничке групе,
апатридија - Грађанска регистрација - Египћани -
Црна Гора - 2009
COBISS.CG-ID 14265616

SADRŽAJ

I LISTA SKRAĆENICA	4
Lista tabela	5
Lista grafikona	5
II UVOD	6
III KLJUČNI REZULTATI ISTRAŽIVANJA	8
IV DRUŠTVENO – EKONOMSKO OKRUŽENJE ZA RAE POPULACIJU	9
V ISTRAŽIVANJE – CILJ I METODOLOGIJA	11
Detaljni rezultati istraživanja.....	13
Specifičnosti RAE izbjeglica/raseljenih	17
Specifičnosti lokalnih RAE	21
VI ZAKLJUČCI	25
VII PRIČE IZ ŽIVOTA	27
Aneks 1 - RAE populacija u Crnoj Gori prema mjestu boravka	30
Aneks 2 – RAE izbjeglice/raseljeni u Crnoj Gori	31
Aneks 3 – Zakonodavstvo u Crnoj Gori i Srbiji u vezi s ličnom dokumentacijom ...	32
Aneks 4 – Matične službe izmještene s Kosova u centralnu Srbiju	35
Aneks 5 – Kontakt informacije za pravnu pomoć radi dobijanja lične dokumentacije	36

I LISTA SKRAĆENICA

RAE	Romi, Aškalije i Egipćani
NVO	Nevladina organizacija
UNHCR	Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice
UNICEF	Dječiji fond Ujedinjenih nacija
UNDP	Razvojni fond Ujedinjenih nacija
MONSTAT	Zavod za statistiku Crne Gore
MUPIJU	Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave Vlade Crne Gore
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SRJ	Savezna Republika Jugoslavija
ICCPR	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
ICESCR	Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima
CRC	Konvencija o pravima djeteta
CERD	Konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije prema ženama
PRSP	Strategija za smanjenje siromaštva

Lista tabela

- Tabela 1: RAE djeca koja nijesu upisana u matične knjige
Tabela 2: RAE izbjeglice/raseljeni u Crnoj Gori prema mjestu boravka
Tabela 3: Matične službe izmještene u centralnu Srbiju
Tabela 4: NVO „Pravni centar“ – kontakt informacije

Lista grafikona

- Grafikon 1: Statusna i polna struktura anketiranih lica
Grafikon 2: RAE prema potrebi za upisom u matične knjige
Grafikon 3: RAE djeca koja nijesu upisana u matične knjige, prema polu
Grafikon 4: RAE koji nijesu upisani u matične knjige, prema mjestu rođenja
Grafikon 5: RAE koji nijesu upisani u matične knjige, prema statusu
Grafikon 6: Polna i starosna struktura RAE izbjeglica/raseljenih koje nijesu upisane u matične knjige
Grafikon 7: RAE izbjeglice/raseljeni koje nijesu upisane u matične knjige, prema vrsti pravnog problema
Grafikon 8: RAE izbjeglice/raseljeni koje treba da se upišu u matične knjige rođenih, prema teritoriji i starosnoj dobi
Grafikon 9: RAE izbjeglice/raseljeni koje treba da se upišu u matične knjige državljana, prema teritoriji i starosnoj dobi
Grafikon 10: RAE izbjeglice/raseljeni koje treba da obnove upis u matične knjige rođenih i/ili matične knjige državljana Srbije, prema starosnoj dobi
Grafikon 11: Polna i starosna struktura lokalnih RAE koji nijesu upisani u matične knjige
Grafikon 12: Lokalni RAE koji nijesu upisani u matične knjige, prema vrsti pravnog problema
Grafikon 13: Lokalni RAE koji treba da se upišu u matične knjige rođenih, prema teritoriji i starosnoj dobi
Grafikon 14: Lokalni RAE koji treba da se upišu u matične knjige državljana, prema teritoriji i starosnoj dobi
Grafikon 15: Lokalni RAE koji treba da obnove upis u matične knjige rođenih i/ili matične knjige državljana Srbije, prema starosnoj dobi
Grafikon 16: RAE u Crnoj Gori prema mjestu boravka

II UVOD

Građanska registracija i sprečavanje apatridije: istraživanje među Romima, Aškalijama i Egipćanima u Crnoj Gori predstavlja rezultate istraživanja koje su UNHCR i UNICEF, uz podršku Evropske komisije, sproveli tokom 2008. godine.

Rezultati istraživanja NVO „Pravni centar“ pružaju osnovne podatke o posjedovanju ličnih dokumenata među RAE populacijom, na uzorku od 7166 lokalnih RAE i RAE izbjeglica/raseljenih¹, što predstavlja oko 70% ukupne RAE populacije u Crnoj Gori. Radi se o najvećem istraživanju ove vrste do sada.

Biti priznat kao subjekt/nosilac prava uvijek i svuda je osnovno ljudsko i međunarodno priznato pravo.² Oni koji nijesu upisani u matične knjige izloženi su riziku da im budu uskraćena osnovna prava i mogućnosti: bez dokumenata mogu imati teškoće pri upisu ili završavanju škole, dobijanju odgovarajuće zdravstvene zaštite, zapošljavanju, sticanju imovine ili slobodnom kretanju.

RAE stanovništvo u jugoistočnoj Evropi predstavlja najsiromašnije i najugroženije slojeve društva, koje posebno pogađa problem neposjedovanja ličnih dokumenata. Građanska registracija je osnovni elemenat nacionalnog planiranja za djecu i odrasle i obezbjeđuje demografsku bazu na osnovu koje se mogu razvijati efikasne strategije. Štaviše, neposjedovanje ličnih dokumenata može da bude generator dublje društvene isključenosti i marginalizacije³.

1 Za potrebe ove knjižice, termin „izbjeglice/raseljeni“ koristi se za osobe koje su sa Kosova izbjegle u Crnu Goru kako bi se zaštitile od eskalacije nasilja tokom 1998. i 1999. Ove osobe imaju status „interno raseljenih lica“ ili „raseljenih lica“, koji im je izdao tadašnji Komesarijat za raseljena lica, institucija koja je prethodila sadašnjem Zavodu za zbrinjavanje izbjeglica. Njihov status u Crnoj Gori se aktuelno razmatra i biće definisan u skladu sa relevantnim zakonodavstvom i međunarodnim standardima.

2 Svako ima pravo da svuda bude priznat kao pravni subjekat“.

Član 6 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (1948); Član 16 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (1966)

“Dijete će biti registrovano odmah nakon rođenja i imaće od rođenja pravo na ime, pravo na sticanje državljanstva i, koliko je to moguće, pravo da zna ko su mu roditelji i pravo na njihovo staranje.

Strane ugovornice će obezbijediti primjenu ovih prava u skladu sa svojim nacionalnim zakonom i svojim obavezama u skladu s odgovarajućim međunarodnim instrumentima iz ove oblasti, posebno u slučajevima u kojima bi dijete u suprotnom bilo apatrid.“

Član 7, stav 1 i 2 Konvencije o pravima djeteta (1989)

3 Vidi Priručnik za implementaciju Konvencije o pravima djeteta.

Povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma 2008. godine, UNHCR, UNICEF i UNDP, u prisustvu potpredsjednice Vlade Crne Gore, potpisali su *Memorandum o razumijevanju*. Cilj *Memoranduma* je jačanje saradnje u traženju trajnih rješenja za RAE populaciju obezbjeđivanjem lakšeg dobijanja izvoda iz matičnih knjiga rođenih i ličnih dokumenata. To je preduslov da RAE populacija ima pristup uslugama socijalne zaštite, u cilju njihove dalje društvene integracije.

Rezultati istraživanja predstavljeni u ovoj brošuri ukazuju na potrebu za hitnim i koordinisanim naporima unutar i van Crne Gore kako bi se podržali RAE u traženju svojih prava. UNHCR i UNICEF su uvjereni da će ovaj dokument doprinijeti naporima vlada u jugoistočnoj Evropi, međunarodnim organizacijama, civilnom društvu, i samim RAE, da dostignu građansku registraciju i društvenu integraciju.

III KLJUČNI REZULTATI ISTRAŽIVANJA

- Rezultati istraživanja pokazuju da od ukupno 7166 anketiranih lica 61,4% (4399) imaju odgovarajuću dokumentaciju i upisana su u matične knjige u Crnoj Gori i/ili Srbiji. Za svrhu ovog istraživanja lična dokumentacija je smatrana kompletnom samo ukoliko je anketirano lice posjedovalo i izvod iz matične knjige rođenih i uvjerenje o državljanstvu.
- Među anketiranim licima 38,6% (2767) nema kompletnu ličnu dokumentaciju i treba da započne neki vid pravnog postupka, tj. naknadnog upisa ili obnovu upisa u matične knjige.
- Od 2767 lica koja nemaju kompletnu ličnu dokumentaciju, 1928 su djeca⁴. Djeca, dakle, predstavljaju više od dvije trećine svih anketiranih koji treba da se upišu u matične knjige (714 u matične knjige rođenih i 1214 u matične knjige državljana).
- Izbjeglance/raseljeni predstavljaju 66% osoba koje treba da se upišu u matične knjige. Tri četvrtine (1376) svih izbjeglica/raseljenih koje nijesu upisane u matične knjige čine djeca, među kojima su najviše pogođena djeca rođena u Crnoj Gori i djeca čiji su roditelji izbjegli s Kosova 1999. godine.
- Problem neposjedovanja lične dokumentacije izraženiji je među RAE izbjeglicama/ raseljenima nego među lokalnim RAE, mada se i lokalni RAE još uvijek suočavaju s ovim problemom.
- Za RAE izbjeglice/raseljeni problematičniji je upis u matične knjige državljana nego upis u matične knjige rođenih. Relativno mali broj anketiranih RAE izbjeglica/raseljenih (13,8%) ima potrebu za obnovom upisa u matične knjige koje su nestale ili su uništene tokom sukoba na Kosovu.
- Više od jedne trećine RAE izbjeglica/raseljenih treba da se upiše u matične knjige rođenih u Crnoj Gori, od čega su 80% djeca.
- Pitanje RAE izbjeglica/raseljenih upisanih u matične knjige rođenih, ali ne i u matične knjige državljana, skoro je isključivo vezano za one čija je zemlja porijekla Srbija (Kosovo). Nekada je jako teško potvrditi državljanstvo u zemlji porijekla zbog komplikovanih procedura naknadnog upisa u matične knjige državljana. Ovakva situacija može prouzrokovati da osoba ostane bez državljanstva, tj. da postane **apatrid**. Podaci prema starosnoj dobi pokazuju da djeca čine preko 85% od ukupnog broja RAE izbjeglica/ raseljenih koje treba da se upišu u matične knjige državljana.
- Od 945 lokalnih RAE koji nemaju kompletnu ličnu dokumentaciju, više od tri četvrtine (76,3%) nije upisano u matične knjige državljana.

4 Za potrebe ove brošure koristi se sljedeća definicija djeteta: "...dijete je svako ljudsko biće mlađe od 18 godina osim ukoliko se, prema zakonu primjenjivom na dijete, punoljetstvo stiče ranije". Član 1 Konvencije o pravima djeteta (1989)

IV DRUŠTVENO – EKONOMSKO OKRUŽENJE ZA RAE POPULACIJU

RAE stanovništvo je među nasiromašnijim i najugroženijim manjinama u Crnoj Gori. Prema najnovijim preliminarnim statističkim podacima, procjenjuje se da oko 10 619 RAE živi u zemlji⁵ (vidi *Grafikon 18*). Prema podacima Zavoda za zbrinjavanje izbjeglica, objavljenim 31. oktobra 2008. godine⁶ (*Tabela 2*), 4 458 RAE izbjeglica/raseljenih s Kosova boravi u Crnoj Gori, što čini oko 40% ukupno procijenjenog broja RAE populacije u Crnoj Gori.

Crna Gora je na putu da dostigne većinu od Milenijumskih razvojnih ciljeva, ali indikatori razvoja za RAE, dobijeni ovim istraživanjem, ukazuju da ova populacija ne uživa ista prava i mogućnosti kao i ostatak stanovništva u Crnoj Gori. Oni su mlađa populacija, ali s kraćim očekivanim životnim vijekom. Obično žive u brojnijim domaćinstvima, u prosjeku sa po šest članova.⁷ U svim sferama života, uključujući i stanovanje, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, ishranu, rad, kulturni i politički život, u nepovoljnijem su položaju i na margini društva. Hronično siromaštvo, koje se prenosi kroz generacije, možda je najveći problem za većinu RAE porodica koje žive ispod linije siromaštva – stopa nezaposlenosti je jako visoka (43,3%) i u odnosu na prosječnu crnogorsku porodicu RAE porodica ima skoro pet puta veću vjerovatnoću da bude siromašna.⁸ Jedna od posljedica siromaštva i društvene marginalizacije je relativno visoka učestalost dječjeg rada, što je još jedno zabrinjavajuće pitanje.⁹

Hronično siromaštvo, koje se prenosi kroz generacije, možda je najveći problem za većinu RAE porodica koje žive ispod linije siromaštva.

Što se tiče obrazovanja, oko 80% RAE je nepismeno,¹⁰ dok samo 18% RAE djece završi osnovnu školu. Trenutno samo 36 RAE učenika pohađa srednju školu u Crnoj Gori.¹¹ Ove činjenice su, zajedno s nedostatkom građanske registracije i lične dokumentacije, među glavnim uzrocima društvene isključenosti RAE i predstavljaju prepreku ostvarivanju njihovih osnovnih ljudskih prava i sloboda. Siromaštvo i društvena isključenost utiču na zdravlje većine RAE, posebno onih koji žive u naseljima s vrlo lošom ili nepostojećom infrastrukturom. Kao

5 Zavod za statistiku Crne Gore - Monstat, 2008, preliminarni rezultati

6 Drugi, nezvanični izvori procjenjuju da je broj RAE u Crnoj Gori znatno veći.

7 Institut za strateške studije i prognoze, 2003, Istraživanje o RAE domaćinstvima izbjeglica i interno raseljenih lica

8 Strategija za smanjenje siromaštva, 2003.

9 Institut za strateške studije i prognoze, 2003, Istraživanje o RAE domaćinstvima izbjeglica i interno raseljenih lica

10 Strategija za smanjenje siromaštva, 2003.

11 Ministarstvo prosvjete i nauke, 2009.

posljedica ovakvog stanja javlja se veća učestalost hroničnih bolesti, pa je zapaženo da RAE imaju lošije zdravlje/higijenu od ostatka stanovništva.¹² RAE jezik, istorija i kultura nijesu formalno uključeni u zvanični školski program. Što se tiče političkog učešća i zastupljenosti u javnom životu, veoma mali broj RAE radi u crnogorskim ministarstvima, dok ih uopšte nema među članovima parlamenta. Društvena isključenost pogađa ogromnu većinu ove populacije, a posebno djecu i izbjeglice/raseljene, što ih sprečava da u punoj mjeri razviju svoje kapacitete i da doprinesu, na suštinski način, ekonomskom i društvenom razvoju zemlje. Nedostatak lične dokumentacije glavni je razlog marginalizacije i nemogućnosti afirmacije RAE populacije.

Zakonski okvir za zaštitu RAE

Ustav Crne Gore, kao temeljni dokument za zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda u zemlji, garantuje ljudska prava i slobode svim građanima; zabranjuje izazivanje mržnje i sve oblike diskriminacije; daje primat međunarodnim pravnim instrumentima u odnosu na nacionalno zakonodavstvo.¹³ Pored toga, Crna Gora je ratifikovala ključne međunarodne dokumente kojima se štite ljudska prava, uključujući: Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR), Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR), Konvenciju o pravima djeteta (CRC), Konvenciju o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (CERD) i Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije prema ženama (CEDAW).

Crna Gora je prihvatila međunarodne obaveze da inicira programe i aktivnosti kako bi obezbijedila adekvatnu zaštitu prava RAE populacije i garantovala im dodatna prava u skladu s njihovom posebno ugroženom pozicijom u društvu. Ova posvećenost ogleda se u usvajanju velikog broja politika i u uvođenju strategija u cilju unapređenja kvaliteta života RAE u proteklih nekoliko godina. Neki od tih dokumenata su: *Strategija za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012*, *Strategija za smanjenje siromaštva (PRSP) (2003)* i *Inovirana strategija za smanjenje siromaštva (2007)*.

Glavni izazovi ostaju puna i blagovremena primjena postojećeg zakonodavstva, politika i strategija, kao i obezbjeđivanje integracije RAE izbjeglica/raseljenih i onih koji imaju izgleda da postanu apatridi.

12 Institut za strateške studije i prognoze, 2003, *Istraživanje o RAE domaćinstvima izbjeglica i interno raseljenih lica*

13 Ustav Crne Gore, 2007, članovi 6-9

V ISTRAŽIVANJE – CILJ I METODOLOGIJA

Istraživanje je sprovedeno s ciljem da se utvrdi broj RAE koji nijesu upisani u matične knjige rođenih i/ili matične knjige državljana i za koje je potrebno pokrenuti postupke naknadnog upisa/obnove upisa u matične knjige bilo u Crnoj Gori ili u Srbiji. Istraživanje je imalo dvije faze i obje je sprovedla NVO „Pravni centar“. U prvoj fazi, UNHCR je podržao istraživanje među izbjegličkom/raseljenom RAE populacijom s Kosova koja živi na teritoriji opštine Podgorica. U drugoj fazi, UNICEF je podržao istraživanje među lokalnim RAE u Podgorici i među svim RAE koji žive u 16 opština u Crnoj Gori.

Tim od 10 pravnikâ i oko 15 terenskih asistenata sproveo je istraživanje koristeći upitnik s 56 pitanja podijeljenih u dvije grupe: *A. Podaci o ispitaniku*; i *B. Podaci o roditeljima (I Podaci o ocu i II Podaci o majci)*. Članovi tima su intervjuisali ljude direktno tokom posjete naseljima, rejonima i selima gdje, prema raspoloživim podacima, RAE populacija živi. U slučaju djece, odgovore su davali roditelji, ili, kada su roditelji bili odsutni, drugi odrasli član domaćinstva. Tokom rada na terenu, anketari su imalu neprocjenjivu pomoć lokalnih RAE lidera i brojnih RAE NVO. Kada je sakupljanje podataka na terenu bilo završeno, prikupljeni podaci su unijeti u elektronsku bazu podataka i obrađeni. Konačno, nakon obrade podataka, nalazi istraživanja su raščlanjeni prema sljedećim vrijednostima: polu; starosnoj dobi; prema tome da li se radi o lokalnim RAE ili RAE izbjeglicama/raseljenim; i prema regionima i mjestima boravka.

Prva faza istraživanja sprovedena je u Podgorici u periodu od 21. januara do 5. marta 2008. godine. Njome je obuhvaćeno 2168 RAE izbjeglica/raseljenih naseljenih na području kampova Konik I i Konik II i naselja: Konik, Vrela Ribnička, Kakaricka Gora i Tuzi. Istraživanje je sprovedeno kroz regionalni IPA program **Društvena integracija i pristup ljudskim pravima za Rome, Aškalije i Egipćane na prostoru zapadnog Balkana**, koji je finansirala Evropska komisija

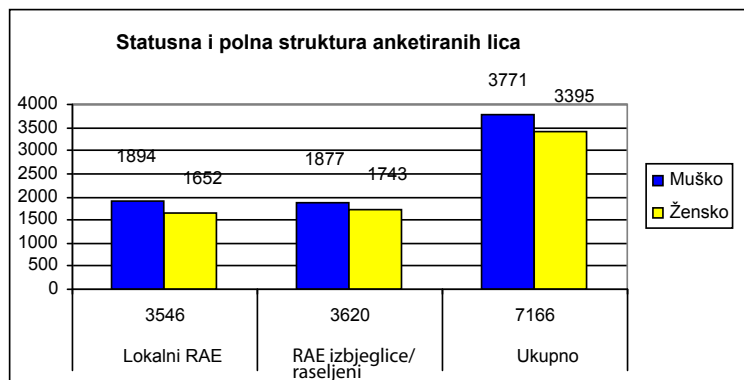

Istraživanjem je obuhvaćeno 7166 osoba, od kojih su 3546 (49,5%) lokalni RAE, dok su 3620 (50,5%) RAE izbjeglice/raseljeni s Kosova.

Drugu fazu istraživanja finansirao je UNICEF i ona je bila šireg obima. Sprovedena je u šesnaest crnogorskih opština u periodu od 15. avgusta do 15. oktobra 2008. godine. Ukupno 4998 lica obuhvaćeno je ovom fazom istraživanja, od kojih su 3546 lokalni RAE i 1452 RAE izbjeglice/raseljeni. Bile su uključene sljedeće opštine: Bijelo Polje, Berane, Rožaje, Pljevlja, Andrijevica, Šavnik (sjeverna regija); Bar, Ulcinj, Budva, Herceg Novi, Tivat, Kotor (južna

regija); Podgorica, Danilovgrad, Nikšić i Cetinje (centralna regija). Opštine su odabrane na osnovu visoke koncentracije RAE populacije u njima, s Podgoricom kao gradom s najvećim brojem RAE stanovnika. Nakon Podgorice, slijede Nikšić, Berane, Ulcinj, Herceg Novi, Tivat, Bijelo Polje, Bar, Budva, Cetinje, Rožaje, Pljevlja, Kotor i Danilovgrad (*Grafikon 16*).

Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 7166 osoba, od kojih su 3546 (49,5%) lokalni RAE i 3620 (50,5%) RAE izbjeglice/raseljeni s Kosova (*Grafikon 1*).

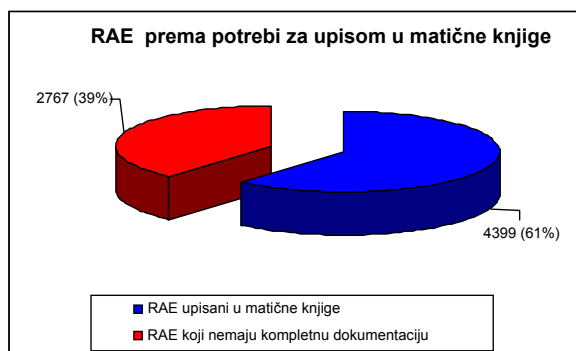

Grafikon 1: Statusna i polna struktura anketiranih lica

Detaljni rezultati istraživanja

Istraživanje je pokazalo da je, od ukupno 7166 anketiranih lica, dvije trećine anketiranih, ili 4399 (61,4%), upisano u matične knjige u Crnoj Gori i/ili Srbiji.

Ostalih 2767 lica (38,6%) nema kompletnu ličnu dokumentaciju i moraće da započne neki vid pravnog postupka, tj. naknadnog upisa ili obnovu upisa u matične knjige (*Grafikon 2*). Za svrhu ovog istraživanja, lična dokumentacija je smatrana kompletnom samo ako anketirana osoba posjeduje i izvod iz matične knjige rođenih i uvjerenje o državljanstvu.

Grafikon 2: RAE prema potrebi za upisom u matične knjige

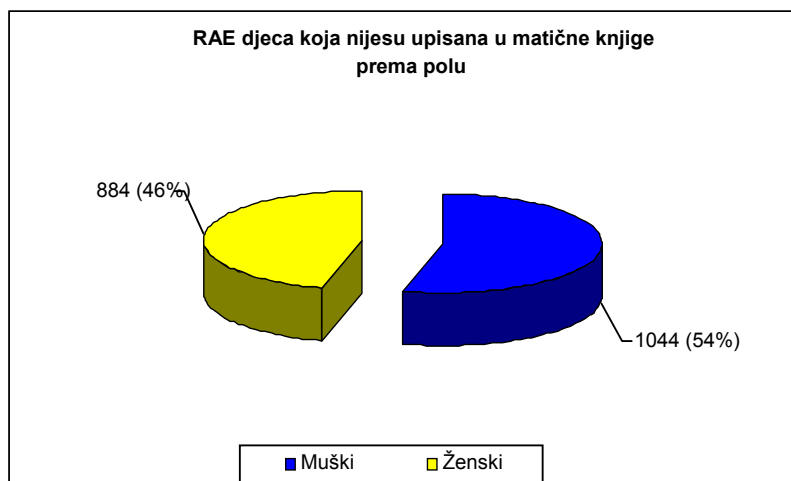
Od 2767 lica koja nemaju kompletnu ličnu dokumentaciju, 1928 su djeca (Tabela 1). Djeca, dakle, predstavljaju preko dvije trećine svih anketiranih koji treba da se upišu u matične knjige – 714 (37%) u matične knjige rođenih i 1214 (67%) u matične knjige državljana (*Grafikoni 8, 9, 10, 13, 14* i

RAE djeca koja nijesu upisana u matične knjige						
	Dječaci	%	Djevojčice	%	Ukupno	
					Broj	%
Lokalni RAE	307	15,92	245	12,71	552	28,6
RAE izbjeglice/ raseljeni	737	38,23	639	33,14	1376	71,4
UKUPNO	1044	54,5	884	45,85	1928	

Tabela 1: RAE djeca koja nijesu upisana u matične knjige

RAE djeca su posebno pogođena neupisivanjem u matične knjige i to može da ima ozbiljne posljedice po njihovo zdravlje i razvoj. Činjenica da dijete nije upisano u matične knjige formalno znači da je velika mogućnost da dijete bude *de facto* nevidljivo u sistemu dječije i socijalne zaštite, što mu može ograničiti pristup zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju. Djeca koja nijesu upisana u matične knjige marginalizovana su od rođenja i pod povećanim su rizikom da postanu žrtve zlostavljanja, zanemarivanja i trgovine ljudima.

Istraživanje je pokazalo da problem nedostatka lične dokumentacije u nešto većoj mjeri pogađa RAE dječake nego RAE djevojčice (*Grafikon 3*).

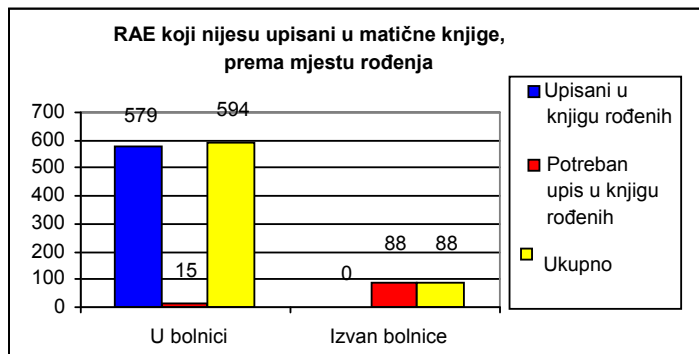

Grafikon 3: RAE djeca koja nijesu upisana u matične knjige, prema polu

RAE djeca koja su rođena u Crnoj Gori, nakon što su im roditelji izbjegli s Kosova 1999. godine, najviše su pogođena problemom neposjedovanja lične dokumentacije. Značajan broj ove djece rođeno je kod kuće i njihovo rođenje često nije registrovano. Kao primjer može se navesti situacija u Opštini Podgorica: 682 djece RAE izbjeglica/raseljenih rođeno je u Podgorici, od kojih 103 nije na propisan način upisano u matičnu knjigu rođenih. Samo njih 15 rođeno je u zdravstvenoj ustanovi, dok je ostalih 88 rođeno van porodilišta (*Grafikon 4*).

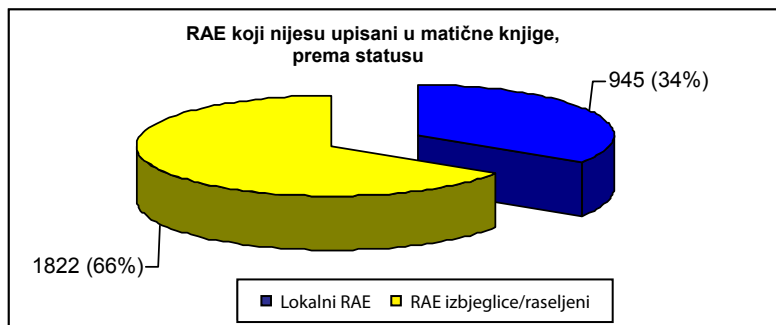
RAE djeca, koja su rođena u Crnoj Gori nakon što su im roditelji izbjegli s Kosova 1999. godine, najviše su pogođena problemom neposjedovanja lične dokumentacije.

Grafikon 4: RAE koji nijesu upisani u matične knjige, prema mjestu rođenja

Pored toga, za veliki broj djece koja su rođena u bolnici i upisana u matičnu knjigu rođenih, u rubrici „državljanstvo“ upisano je: državljanin „SR Jugoslavije“; državljanin „Srbije i Crne Gore“; ili državljanin „Srbije“. Istraživanje je pokazalo da roditelji nijesu uvijek bili svjesni ili informisani da ovo ne znači da njihova djeca imaju to državljanstvo, već da je potrebno da sprovedu poseban postupak naknadnog upisa u matičnu knjigu državljana kako bi potvrdili državljanstvo.

Analiza neposjedovanja lične dokumentacije među lokalnim RAE i RAE izbjeglicama/ raseljenim pokazuje da su RAE izbjeglice/raseljeni više pogođene problemom neposjedovanja lične dokumentacije od lokalne RAE populacije, ali i da se lokalni RAE još uvijek suočavaju s ovim problemom (*Grafikon 5*).

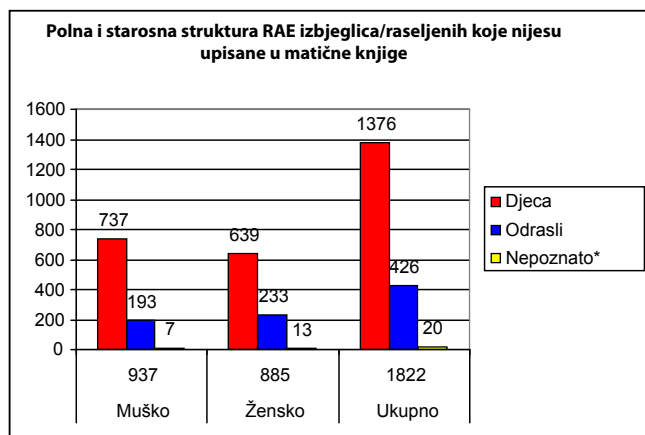
Grafikon 5: RAE koji nisu upisani u matične knjige, prema statusu

Sljedeće poglavlje ovog dokumenta prikazaće presjek rezultata istraživanja prema specifičnostima i razlikama između lokalnih RAE i RAE izbjeglica/raseljeni s Kosova, s posebnim osvrtom na djecu.

Specifičnosti RAE izbjeglica/raseljenih

Prema podacima Zavoda za zbrinjavanje izbjeglica, Vladine institucije nadležne za registraciju izbjeglica/raseljenih s Kosova, u Crnoj Gori je 31. oktobra 2008. godine boravilo 4458 RAE izbjeglica/raseljenih s tog područja.

Istraživanjem je obuhvaćeno 3620 RAE izbjeglica/raseljenih s Kosova, što je 81,2% ukupne RAE izbjegličke populacije u Crnoj Gori. Među njima svaka druga osoba, ili ukupno 1822 lica, nije upisana u matične knjige, a tri četvrtine njih čine djeca (*Grafikon 6*).

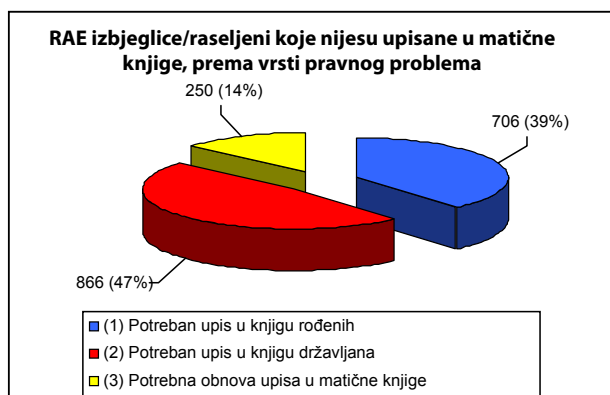
Grafikon 6: Polna i starosna struktura RAE izbjeglica/raseljenih koje nisu upisane u matične knjige

* Neka od anketiranih lica nisu znala koliko godina imaju ili njihovi roditelji nisu znali da odgovore na to pitanje. Iz tog razloga, starosna dob anketiranih je označena u tabelama kao nepoznato.

Analiza istraživanja ukazuje na tri kategorije RAE izbjeglica/raseljenih koje nisu upisane u matične knjige (*Grafikon 7*):

1. lica koja nikada nisu bila upisana u matičnu knjigu rođenih i matičnu knjigu državljana;

2. lica koja su bila upisana u matičnu knjigu rođenih, ali ne i u matičnu knjigu državljana; i
3. lica koja su bila upisana u matične knjige, ali su te knjige uništene ili nestale tokom sukoba na Kosovu 1999. godine.

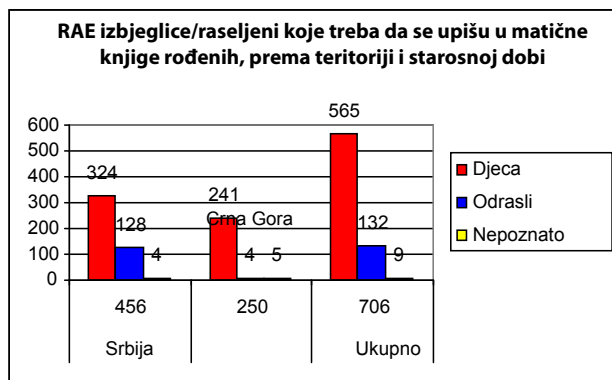
Grafikon 7: RAE izbjeglice/raseljeni koje nijesu upisane u matične knjige, prema vrsti pravnog problema

Podaci predstavljeni u *Grafikonu 7* ukazuju da je među RAE izbjeglicama/raseljenima problem registracije u matične knjige državljana dominantan u odnosu na nedostatak registracije u matične knjige rođenih. Takođe, relativno mali broj anketiranih RAE izbjeglica/raseljenih (13,8%) treba da obnovi upis u matične knjige koje su nestale ili su uništene tokom sukoba na Kosovu.

Među RAE izbjeglicama/raseljenima problem registracije u matične knjige državljana dominantan je u odnosu na nedostatak registracije u matične knjige rođenih.

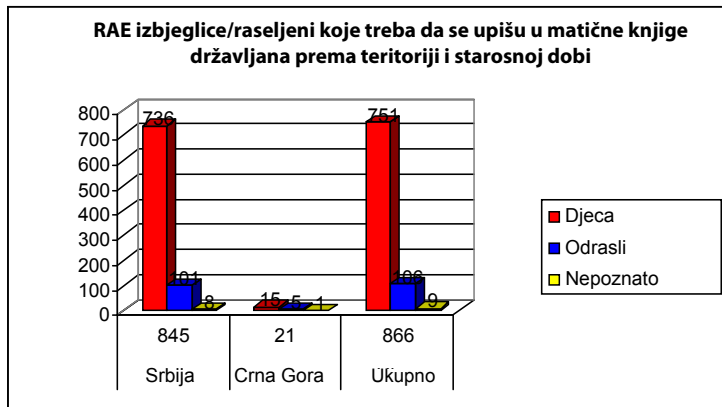
Grafikoni koji slijede predstavljaju rezultate istraživanja raščlanjene prema teritoriji, gdje upis u matične knjige treba da se obavi i starosnoj dobi lica koja nijesu upisana u matične knjige.

Podaci u *Grafikonu 8* pokazuju da od ukupnog broja RAE izbjeglica/raseljenih s potrebom za upisom u matične knjige rođenih, skoro dvije trećine (64, 6%) treba da se upišu u matične knjige rođenih u Srbiji, dok svaki treći treba da se upiše u matične knjige rođenih u Crnoj Gori. Djeca čine 80% ukupnog broja RAE izbjeglica/raseljenih kojima treba upis u matične knjige rođenih.

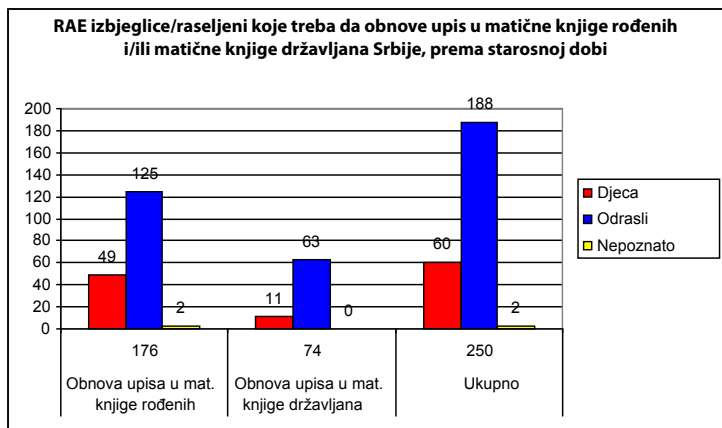
Grafikon 8: RAE izbjeglice/raseljeni koje treba da se upišu u matične knjige rođenih, prema teritoriji i starosnoj dobi

Problem RAE izbjeglica/raseljenih koje su upisane u matične knjige rođenih, ali ne i u matične knjige državljana, skoro je isključivo vezan za upis u matične knjige državljana Srbije (Kosova), njihove zemlje porijekla. Nekada je jako teško potvrditi državljanstvo u zemlji porijekla zbog komplikovanih procedura naknadnog upisa u matične knjige državljana. Nedostatak potvrde državljanstva može dovesti do toga da se lice smatra **apatridom**. Podaci prema starosnoj dobi pokazuju da djeca čine preko 85% ukupnog broja RAE izbjeglica/raseljenih koje treba da se upišu u matične knjige državljana (*Grafikon 9*).

Grafikon 9: RAE izbjeglice/raseljeni koje treba da se upišu u matične knjige državljana, prema teritoriji i starosnoj dobi

Istraživanjem je takođe identifikovano 176 RAE izbjeglica/raseljenih koje treba da obнове upis u matične knjige rođenih, od kojih njih 74 i upis u matične knjige državljana Srbije (Kosova) (Grafikon 10). To je značajno manja brojka u odnosu na one koji nikada nijesu bili upisani u matične knjige.

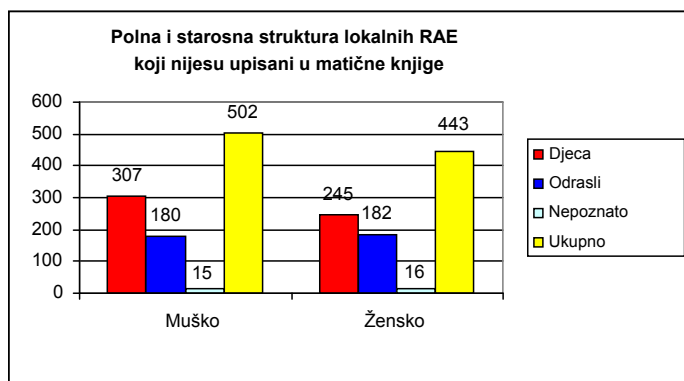

Grafikon 10: RAE izbjeglice/raseljeni koje treba da obнове upis u matične knjige rođenih i/ili matične knjige državljana Srbije, prema starosnoj dobi

Specifičnosti lokalnih RAE

Prema preliminarnim rezultatima popisa, koji je sproveo MONSTAT 2008, s ciljem izrade baze podataka o RAE populaciji, u Crnoj Gori živi ukupno 10619 RAE stanovnika. Ukoliko se od ovog broja oduzme 4458 RAE izbjeglica/raseljenih, može se procijeniti da u Crnoj Gori živi oko 6200 lokalnih RAE.

Zajedničkim istraživanjem UNHCR-a i UNICEF-a obuhvaćeno je 3546 lokalnih RAE, što predstavlja 57,6% ukupne lokalne RAE populacije u Crnoj Gori. Od ovog broja 945 anketiranih lica (26,6%) nije upisano u matične knjige rođenih i/ili matične knjige državljana, a gotovo 60% njih su djeca (*Grafikon 11*).

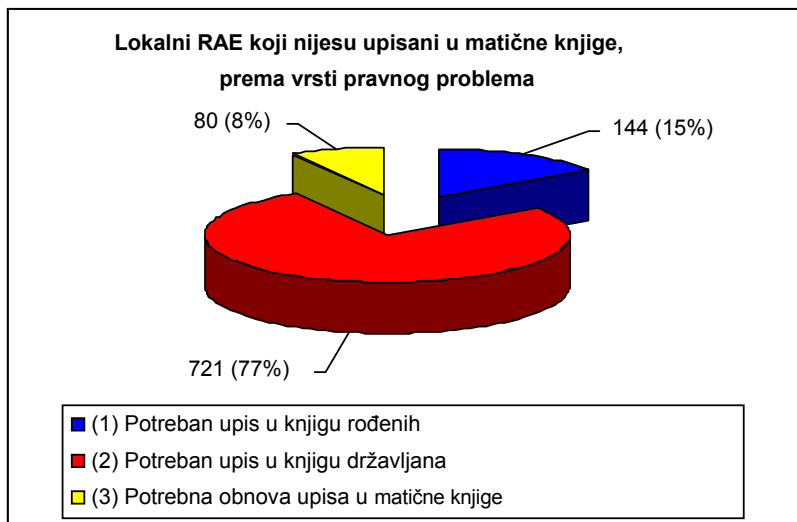

Grafikon 11: Polna i starosna struktura lokalnih RAE koji nijesu upisani u matične knjige

Veliki broj lokalnih RAE potiče s Kosova i doselili su se u Crnu Goru prije raspada SFRJ, u periodu od 1960. do 1980. godine. Veći dio života ili cijeli život proveli su u Crnoj Gori. Zbog raspada SFRJ, te kasnijeg faznog razdvajanja Crne Gore od SRJ i državne zajednice Srbija i Crna Gora, nekim od lokalnih RAE, koji su rođeni izvan Crne Gore, vrlo teško je da dokažu svoju vezu s Crnom Gorom i ostvare pravo na crnogorsko državljanstvo. Nedostatak veze s Crnom Gorom naslijedila su i njihova djeca, čime je ovaj problem postao intergeneracijski fenomen. Istovremeno, ova grupa nema nikakvih stvarnih veza sa svojim mjestom porijekla, osim puke činjenice da su ti ljudi tamo rođeni. Određeni broj lokalnih RAE nije razumio razliku između državljanstva i prebivališta i nije bio svjestan značaja sticanja državljanstva usljed promjena koje su se dešavale u zemlji. Pored toga, jedan broj RAE nikada nije bio upisan u matične knjige rođenih u svom mjestu rođenja, što danas predstavlja problem prilikom sređivanja njihove dokumentacije u Crnoj Gori. Usljed toga, ova lica, iako decenijama žive u Crnoj Gori, ne posjeduju nikakva dokumenta i njihovo državljanstvo tek treba da bude formalno priznato.

Analiza istraživanja ukazuje na tri kategorije lokalnih RAE, koji, slično RAE izbjeglicama/ raseljenim, nemaju ličnu dokumentaciju (*Grafikon 12*):

1. lica koja nikada nijesu bila upisana u matičnu knjigu rođenih i matičnu knjigu državljana;
2. lica koja su upisana u matičnu knjigu rođenih, ali ne i u matičnu knjigu državljana; i
3. lica koja su bila upisana u matične knjige, ali su te knjige uništene ili nestale tokom sukoba na Kosovu 1999. godine.

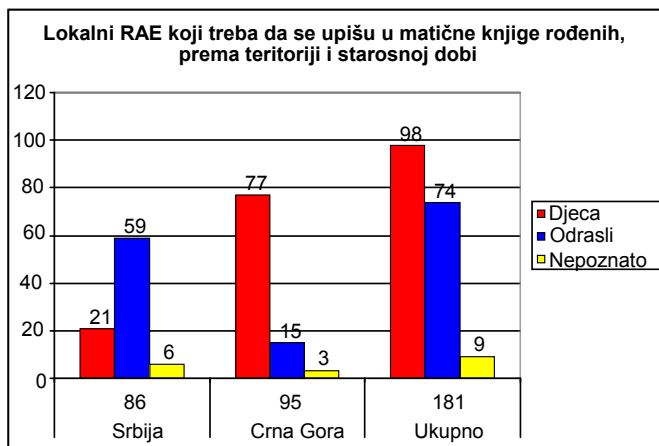
Grafikon 12: Lokalni RAE koji nijesu upisani u matične knjige, prema vrsti pravnog problema

Podaci iznijeti u *Grafikonu 12* potvrđuju da je kod lokalnih RAE glavni problem to što nijesu upisani u matične knjige državljana. Ovaj podatak ne treba da čudi imajući u vidu činjenicu da većina njih potiče s Kosova i da su se doselili u Crnu Goru tokom decenija koje su prethodile sukobu na Kosovu.

Kod lokalnih RAE glavni problem je to što nijesu upisani u matične knjige državljana.

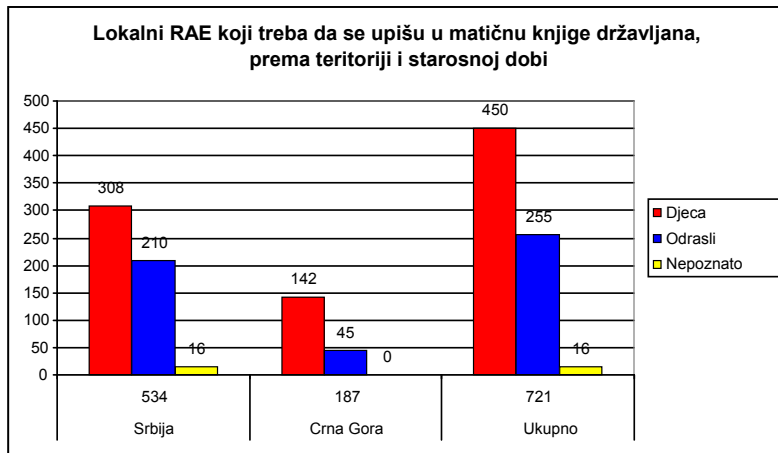
Grafikoni koji slijede predstavljaju rezultate istraživanja raščlanjene prema teritoriji gdje upis u matične knjige treba da se obavi i starosnoj dobi lica s nekompletnom ličnom dokumentacijom.

Iz *Grafikona 13* vidi se da je među lokalnim RAE dvostruko veći broj onih koji treba da se upišu u matične knjige rođenih u Crnoj Gori nego onih koji treba da se upišu u matične knjige rođenih u Srbiji (na Kosovu). Podaci takođe pokazuju da djeca čine skoro 70% ukupnog broja lokalnih RAE koji treba da se upišu u matične knjige rođenih.

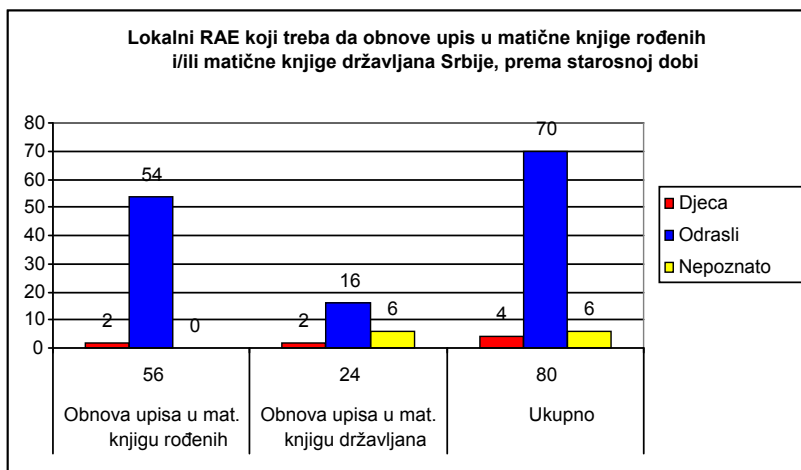
Grafikon 13: Lokalni RAE koji treba da se upišu u matične knjige rođenih, prema teritoriji i starosnoj dobi

Podatak da djeca čine preko 60% ukupnog broja lokalnih RAE koji nijesu upisani u matične knjige državljana ukazuje da od raspada SFRJ lokalni RAE još uvijek nijesu uspjeli da regulišu svoje državljanstvo (*Grafikon 14*).

Grafikon 14: Lokalni RAE koji treba da se upišu u matične knjige državljana, prema teritoriji i starosnoj dobi

Među anketiranim licima, 56 lokalnih RAE treba da obnovi upis u matične knjige rođenih, među kojima njih 24 treba da obnovi i upis u matične knjige državljana Srbije (Kosova).

Grafikon 15: Lokalni RAE koji treba da obnove upis u matične knjige rođenih i/ili matične knjige državljana Srbije, prema starosnoj dobi

VI ZAKLJUČCI

Istraživanje je nedvosmisleno pokazalo da su problemi upisa u matične knjige rođenih i matične knjige državljana suštinska pitanja, koja zahtjevaju posebnu pažnju. Ogromna većina RAE populacije zainteresovana je da reguliše svoj pravni status u zemlji. Treba naći načine da se omogući da RAE prevaziđu sistemske barijere koje ih trenutno ograničavaju u ostvarivanju pune registracije i dobijanja lične dokumentacije. Inicijative usmjerene ka iznalaženju održivih rješenja za problem društvene isključenosti RAE populacije ne smiju da zanemare potrebu rješavanja problema građanske registracije RAE stanovnika. Iako su problemi i posljedice neposjedovanja lične dokumentacije zajednički za lokalne RAE i RAE izbjeglice/raseljeni, istraživanje pokazuje da su izbjeglice/raseljeni u nepovoljnijem položaju.

Neophodne su koordinisane i dobro osmišljene intervencije usmjerene na registraciju RAE populacije uz učešće svih zainteresovanih – Vlade Crne Gore, UN agencija, NVO sektora, samih RAE i drugih lokalnih i međunarodnih partnera. Bez univerzalne registracije mala je vjerovatnoća da se cilj društvene integracije Roma, Aškalija i Egipćana može u potpunosti ostvariti.

Preporuke:

- U skladu s odredbama člana 8 Ustava Crne Gore, državne institucije treba da uspostave posebne, vremenski ograničene procedure, koje će pojednostaviti proces naknadnog upisa u matične knjige rođenih za RAE djecu koja su rođena u Crnoj Gori, ali nijesu registrovana na rođenju.
- Potrebno je ubrzati i sistematizovati tekuće aktivnosti, s ciljem da se definiše pravni status lokalnih RAE i RAE izbjeglica/raseljenih, kao što je predviđeno *Strategijom za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012*.
- Potrebno je izdvojiti dodatna sredstva za regulisanje njihovog pravnog statusa i lične dokumentacije, s posebnom pažnjom na dvije najugroženije podgrupe unutar RAE populacije, djecu i izbjeglice/raseljeni.
- Potrebno je podržati Vladine napore i kampanje za registraciju RAE populacije i dopuniti ih kampanjama za podizanje svijesti javnosti: besplatnim pravnim savjetima; dodatnim aktivnostima na terenu, poput uspostavljanja mobilnih timova koji uključuju predstavnike lokalnih vlasti i RAE medijatora da bi se lakše sprovodio rad na terenu u RAE naseljima.

- Potrebno je pojednostaviti procedure za sticanje državljanstva za RAE pojedince koji su imali prebivalište na teritoriji Crne Gore prije podnošenja zahtjeva za državljanstvo.
- Treba razmotriti uvođenje sporazuma o amnestiji u cilju legalizacije statusa neregistrovanih RAE, kako bi ih zaštitili od prisilnog iseljenja ili diskriminacije.
- Međunarodna zajednica treba da nastavi da, preko UN agencija, regionalnih organizacija, bilateralnim kontaktima i uz podršku NVO, podržava Vladu Crne Gore i druge vlade u regionu u njihovim naporima usmjerenim ka prevenciji i iskorjenjivanju fenomena apatridije.

Podgorica, maj 2009.

VII PRIČE IZ ŽIVOTA

A (32) je sa svojom vanbračnom suprugom izbjegao s Kosova u Crnu Goru u junu 1999. godine. Od tada borave u naselju Kakaricka Gora, na periferiji Opštine Podgorica.

Nakon dolaska u Crnu Goru, njegova žena je rodila četvoro djece: I. rođenu 1999. godine, M. rođenu 2002. godine, A. rođenog 2004. godine i Z. rođenu 2007. godine. I. i Z. su rođene u bolnici, dok su M. i A. rođene kod kuće. Iako su I. i Z. rođene u bolnici, njihov otac A. ih nije upisao u matičnu knjigu rođenih, na što ga Zakon obavezuje, dijelom zbog toga što nije bio upoznat s postupkom upisa.

U martu 2008. godine, za vrijeme prve faze istraživanja, djeca su od dokumenata posjedovala samo legitimacije interno raseljenih osoba. U saradnji s matičnom službom Opštine Podgorica, NVO „Pravni centar“ uspješno je sprovela proceduru naknadnog upisa u matičnu knjigu rođenih za I. i Z.

„Pravni centar“ je naišao na mnogo veće prepreke kod naknadnog upisa drugo dvoje djece, M. i A., u matičnu knjigu rođenih. Kako su njih dvoje rođeni u kući na Kakarickoj Gori, postupak njihove naknadne registracije je mnogo komplikovaniji. „Pravni centar“ je radio na dobijanju informacija o dokumentaciji i formama dokaza koje je potrebno predati za naknadni upis. U junu 2008. godine, nakon što su iz Srbije pribavili sve potrebne dokumente za roditelje, kao i potvrdu da njihova djeca nijesu upisana u matične knjige rođenih u mjestu rođenja roditelja, „Pravni centar“ je podnio zahtjev za naknadni upis rođenja M. i A., ali je informisan da je utvrđivanje očinstva i materinstva neophodan preduslov za razmatranje slučaja.

Pravni centar je tada predao zahtjev Osnovnom sudu Podgorica za utvrđivanje činjenica u vezi s rođenjem M. i A.

Sredinom novembra 2008. godine, predstavnik „Pravnog centra“ posjetio je Osnovni sud, gdje ga je sudija informisao da je Sud donio zaključak kojim se smatra da je prijedlog povučen, jer se poziv za raspravu nije mogao uručiti predlagaču A. na adresi predatoj Sudu. Prema savjetu postupajućeg sudije, „Pravni centar“ je napravio novi prijedlog i dao novu, „pouzdaniju“ adresu.

„Pravni centar“ je sada u redovnom kontaktu s postupajućim sudijom i nada se da će Sud donijeti pozitivno rješenje za ovaj i slične slučajeve, koji su i dalje u sferi „pravne nevidljivosti“.

M. je rođena 1. januara 1993. godine u Prištini na Kosovu. S porodicom je izbjegla u Crnu Goru i smjestila se u naselju Konik, u Podgorici, 1999. godine. Kod Komesarijata za raseljena lica Vlade Crne Gore (današnji Zavod za zbrinjavanje izbjeglica) prijavila se 6. septembra 1999. godine i dobila status interno raseljenog lica. S obzirom na to da je tada imala šest godina, Komesarijat joj je izdao legitimaciju interno raseljenog lica bez fotografije. *M* su 2007. godine roditelji udali za *S*, lokalnog Roma iz Nikšića rođenog 1990. godine.

U martu 2008. godine, kao petnaestogodišnjakinja, *M.* je rodila kćerku u Opštoj bolnici u Nikšiću. S otpusnom listom je pošla da upiše kćerku u matičnu knjigu rođenih, ali je njen zahtjev odbijen, jer njen identifikacioni dokument nije imao njenu fotografiju. Moraće da sačeka još tri godine, dok ne postane punoljetna, kako bi dobila legitimaciju s fotografijom. Tek tada će joj biti zagarantovano pravo da upiše ćerku u matičnu knjigu rođenih. Moraće da prođe kroz proceduru naknadnog upisa, koja još uvijek nije definisana.

G. je lokalna Romkinja rođena u Podgorici 1967. godine. Njeni roditelji su rođeni u Đakovici na Kosovu i doselili su se u Podgoricu za vrijeme SFRJ. *G.* je čitav svoj život provela u Crnoj Gori. Ona ima ličnu kartu i kuću, a u određenim periodima ostvarivala je i radni odnos. Sa *M.*, Romom sa Kosova, zaključila je brak u Danilovgradu 1988. godine. Dobili su četvoro djece i sva su rođena u Podgorici.

Pošto je Crna Gora proglasila nezavisnost, uvedena su nova identifikaciona dokumenta. *G.* je htjela da dobije novu ličnu kartu. S obzirom na to da je uvjerenje o državljanstvu Crne Gore jedan od dokumenata koji se traži za izdavanje nove lične karte, *G.* je matičnoj službi Podgorice tražila izvod iz matične knjige rođenih i uvjerenje o državljanstvu. Matična služba joj je izdala izvod iz matične knjige rođenih u kojem piše da je državljanka Crne Gore. Uvjerenje o državljanstvu joj nije moglo biti izdato, jer se ispostavilo da nije upisana u matičnu knjigu državljana Crne Gore. Ubijeđena da će joj biti dovoljan izvod iz matične knjige rođenih u kojem piše da je državljanka Crne Gore i stara lična karta, *G.* je predala zahtjev za izdavanje „nove“ lične karte. Međutim, rečeno joj je da je dužna da donese uvjerenje da nije upisana u matičnu knjigu državljana u opštini Đakovica, mjestu gdje su joj rođeni roditelji. Takođe, objašnjeno joj je da će po pribavljanju tog uvjerenja biti dužna da pokrene proceduru za prijem u državljanstvo Crne Gore. *G.* se obratila matičnoj službi za Opštinu Đakovica, izmještenoj u Opštini Jagodina. U toj matičnoj službi joj je izdata potvrda da su matične knjige za Opštinu Đakovica izgorjele tokom konflikta na Kosovu. Da bi pokrenula postupak za obnovu matičnih knjiga, neophodno je da dostavi izvode iz matičnih knjiga rođenih za njene roditelje, koji su takođe izgorjeli tokom rata. Dakle, nema načina da *G.* prikupi dokumenta koja su joj potrebna za obnovu matičnih knjiga.

G. je predala potvrdu pribavljenu u Jagodini kako bi pokrenula postupak za prijem u državljanstvo Crne Gore. Njen zahtjev je odbijen uz objašnjenje da prvo mora da završi proceduru obnove matičnih knjiga u Srbiji, pa tek onda da traži državljanstvo Crne Gore, jer bi tako bilo jasno da G. nije državljanica Srbije.

Iako rođena i živi u Crnoj Gori više od 40 godina, G. je saznala da faktički nema državljanstvo Crne Gore. Ukoliko ne uspije da sprovede proceduru obnove matičnih knjiga u Opštini Jagodina, G. će ostati bez ikakvih ličnih dokumenata. Neće moći da pribavi identifikaciona dokumenta ni Crne Gore ni Srbije, što će ograničiti njenu slobodu kretanja, njeno pravo na zdravstvenu zaštitu i na zasnivanje radnog odnosa.

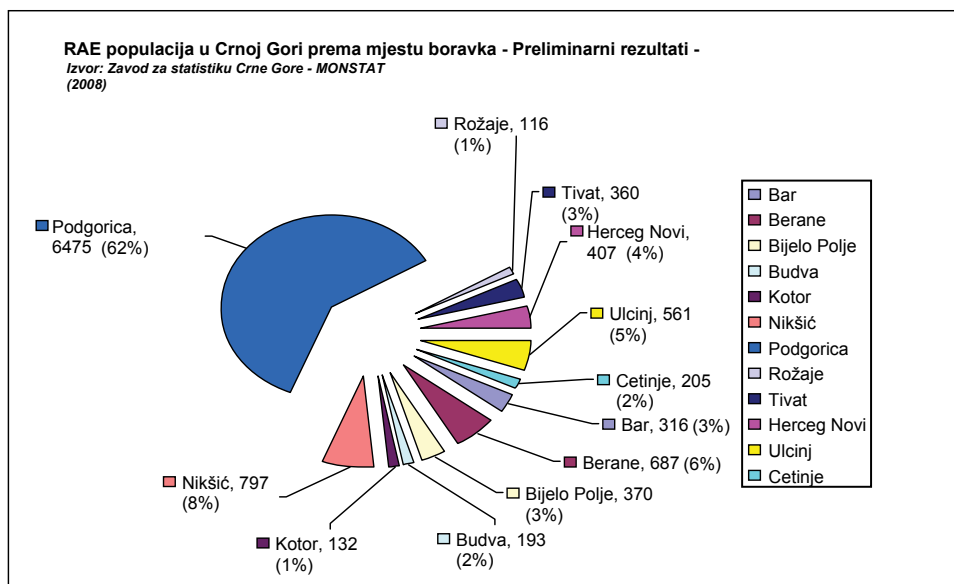
„Pravni centar“ je u februaru 2009. godine podnio zahtjev područnoj jedinici MUPiJU Nikšić za naknadni upis u matičnu knjigu rođenih četvero lokalne romske djece, koja prethodno nijesu bila upisana u matičnu knjigu rođenih i to:

1. H. V. rođenu 1.1.1993. godine u Nikšiću;
2. H. K. rođenu 3.6.1995. godine u Nikšiću;
3. H. R. rođenog 17.4.1999. godine u Nikšiću; i
4. H. V. rođenog 26.9.2000. godine u Nikšiću.

Dvoje djece je rođeno u bolnici i posjedovali su otpusne liste, dok je dvoje djece rođeno kod kuće. Područna jedinica MUPiJU Nikšić provjerila je otpusne liste u opštoj bolnici u Nikšiću i saslušanjem svjedoka utvrdila činjenicu rođenja za djecu koja su rođena kući. Nakon utvrđivanja činjenica rođenja za svu djecu, u aprilu 2009. Ministarstvo je donijelo rješenje kojim nalaže matičaru Opštine Nikšić da izvrši naknadni upis djece u matične knjige rođenih – srećan kraj i početak njihovog puta društvene integracije.

Aneks 1 - RAE populacija u Crnoj Gori prema mjestu boravka

U oktobru 2008. godine MONSTAT je, u saradnji s Nacionalnim romskim savjetom i koalicijom romskih NVO „Romski krug“, sproveo prvo istraživanje radi izrade baze podataka o RAE populaciji u Crnoj Gori kako je i predviđeno *Strategijom za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori*.¹⁴ Prema preliminarnim rezultatima istraživanja, objavljenim u decembru 2008. godine, 10619 RAE živi u Crnoj Gori. Ovaj broj obuhvata i lokalne RAE i RAE izbjeglice/raseljene s Kosova.

Grafikon 16: RAE populacija u Crnoj Gori prema mjestu boravka¹⁵

¹⁴ *Strategija za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012: Zvanična statistika, baza podataka o broju, položaju, uslovima života i glavnim problemima romske populacije, oktobar 2007.*

¹⁵ *Zavod za statistiku Crne Gore, 2008, Izrada baze podataka o RAE – preliminarni rezultati*

Aneks 2 – RAE izbjeglice/raseljeni u Crnoj Gori

Sljedeća tabela ukazuje na broj RAE izbjeglica/raseljenih u Crnoj Gori¹⁶ prema mjestu boravka.

Opština	Romi	Egipćani	Aškalije	Ukupno
Bar	200	4	0	204
Berane	339	116	0	455
Bijelo Polje	57	0	0	57
Budva	6	8	0	14
Cetinje	8	0	0	8
Herceg Novi	59	1	0	60
Kotor	7	0	0	7
Nikšić	127	263	0	390
Pljevlja	25	0	0	25
Podgorica	2064	768	38	2870
Rožaje	45	82	0	127
Tivat	16	126	4	146
Ulcinj	54	4	28	86
Nepoznato	9	0	0	9
Ukupno	3007	1372	70	4458

Tabela 2: RAE izbjeglice/raseljeni u Crnoj Gori prema mjestu boravka

18 Zavod za zbrinjavanje izbjeglica, 2008.

Aneks 3 – Zakonodavstvo u Crnoj Gori i Srbiji u vezi s ličnom dokumentacijom

Crna Gora

- **Zakon o matičnim registrima Crne Gore (Sl. list Crne Gore, br. 47/08)** propisuje sljedeće:

Član 19

„Rođenje djeteta u porodilištu ili drugoj zdravstvenoj ustanovi obavezna je da prijavi zdravstvena ustanova, po pravilu, elektronskim putem.

Rođenje djeteta van zdravstvene ustanove obavezan je da prijavi otac djeteta, odnosno majka ako je u mogućnosti.

Ako lica iz stava 2 ovoga člana nijesu u mogućnosti da prijave rođenje djeteta, rođenje djeteta je obavezno da prijavi lice koje je porođaj obavilo ili koje je prisustvovalo porođaju, odnosno lice u čijem je stanu dijete rođeno.

U slučaju iz st. 2 i 3 ovoga člana, uz prijavu se prilaže potvrda doktora medicine o rođenju djeteta.

Sadržaj prijave iz st. 1 ovog člana, kao i način njenog podnošenja, propisuje Ministarstvo (*unutrašnjih poslova i javne uprave*).“

Član 20

„Rođenje se prijavljuje u roku od tri dana od dana rođenja djeteta...“

Član 32

„Naknadni upis rođenja ili smrti ili drugih činjenica prijavljenih nakon isteka roka od 30 dana od dana kad su se desili vrši matičar na osnovu rješenja Ministarstva (*unutrašnjih poslova i javne uprave*).“

Član 34

„Ako usljed više sile ili iz drugih sličnih razloga podaci nijesu mogli biti upisani u matične registre, naknadni upis podataka može se izvršiti samo na osnovu rješenja Ministarstva (*unutrašnjih poslova i javne uprave*).“

- **Zakon o crnogorskom državljanstvu (Sl. list Crne Gore, br 13/08)** u članovima 5 do 18 propisuje načine sticanja državljanstva Crne Gore. Analiza zakonskih odredbi upućuje na to da je sticanje državljanstva porijeklom najčešći osnov, dok je sticanje državljanstva na osnovu rođenja na teritoriji Crne Gore moguće samo ukoliko jedan djetetov roditelj ima državljanstvo Crne Gore (čl. 5). Prema članu 7 djetete „rođeno ili nađeno na teritoriji Crne Gore od nepoznatih roditelja, ili roditelja nepoznatog državljanstva ili bez državljanstva, ili ukoliko dijete ostaje bez državljanstva, ima pravo na državljanstvo Crne Gore.“ Praksa je pokazala da će takvo lice prvo morati da pokrene proceduru sticanja državljanstva u zemljama porijekla njegovih roditelja. Tek ukoliko te zemlje odbiju da takvom licu daju državljanstvo steći će pravo da zatraži državljanstvo Crne Gore.

Srbija

- **Zakon o matičnim knjigama Republike Srbije (Sl. glasnik SRS br. 15/90, 8/94, 57/03)** propisuje sljedeće:

Član 25

„Rođenje deteta u zdravstvenoj ustanovi dužna je da prijavi zdravstvena ustanova. Rođenje deteta van zdravstvene ustanove dužan je da prijavi otac deteta, a ako on nije u mogućnosti da to učini, drugi član domaćinstva, odnosno lice u čijem stanu je dete rođeno, ili majka čim za to bude sposobna, ili babica, ili lekar koji su sudelovali pri porođaju, a kad ovih lica nema ili su u nemogućnosti da rođenje prijave - lice koje je saznalo za rođenje deteta.

Rođenje deteta prijavljuje se u roku od 15 dana od dana rođenja.“

Član 14

„Ako su činjenice rođenja ili smrti prijavljene po isteku 30 dana od dana kada su se desile, ili ako usled više sile ili drugih sličnih razloga pojedine činjenice i podaci nisu mogli biti upisani u matične knjige, naknadni upis tih činjenica i podataka u matične knjige matičar može izvršiti samo na osnovu rešenja organa nadležnog za vođenje matičnih knjiga na čijoj se teritoriji vodi matična knjiga u koju se ima izvršiti upis.“

- **Zakon o državljanstvu Republike Srbije (Sl. glasnik RS br. 135/04 od 21.12.2004. godine, 90/07 od 1.10.2007. godine)** u članovima 7 do 26 propisuje načine sticanja državljanstva Srbije. Analiza zakonskih odredbi upućuje na to da je sticanje državljanstva

porijeklom najčešći osnov, dok je sticanje državljanstva na osnovu rođenja na teritoriji Srbije moguće samo ukoliko jedan djetetov roditelj ima državljanstvo Srbije (čl. 7). Prema članu 13 „dete rođeno ili nađeno na teritoriji Srbije od nepoznatih roditelja, ili roditelja nepoznatog državljanstva ili bez državljanstva, ili ukoliko dete ostaje bez državljanstva, ima pravo na državljanstvo Srbije. Dete koje na taj način stekne državljanstvo Srbije smatraće se državljaninom od trenutka njegovog rođenja.“

Aneks 4 – Matične službe izmještene s Kosova u centralnu Srbiju

Matične službe s Kosova	Mjesto premještaja u Srbiji
Gnjilane, Kamenica, Novo Brdo, Vitina	Bujanovac
Đakovica, Dečani	Jagodina
Istok, Klina, Peć	Kragujevac
Mitrovica, Leposavić, Srbica, Vučitrn, Zubin Potok, Zvečan	Kraljevo
Dragaš, Orahovac, Prizren, Suva Reka	Kruševac
Kaćanik, Štiplje, Štrpce, Uroševac	Leskovac
Glogovac, Kosovo Polje, Lipljan, Obilić, Podujevo, Priština	Niš

Tabela 3: Matične službe izmještene u Srbiju

Aneks 5 – Kontakt informacije za pravnu pomoć radi dobijanja lične dokumentacije

Grad	Ulica	Telefon
Podgorica	VII omladinske brigade	020 227 640
Berane	Miljana Vukova 2	051 234 286
Bar	Vladimira Rolovića 15	030 234 286

Tabela 4: NVO „Pravni centar“ - kontakti

- UNHCR**
Nikca od Rovina 51, Podgorica
+ 382 20 238 066
- UNICEF**
Vladike Danila 28, Podgorica
+ 382 20 224 277
- UNDP**
Beogradska 24 b, Podgorica
+ 382 20 231 644
- Nacionalni savjet Roma**
Kralja Nikole 41, Podgorica
+ 382 20 623 807
- NVO Enfants**
Talum bb, Berane
+ 382 51 235 951
- NVO Romski krug**
Slobode 26, Podgorica
+ 382 20 231 172

